

FORT III POMIECHÓWEK OBÓZ DLA LUDNOŚCI ŻYDOWSKIEJ

scenariusz lekcji dla klas VII-VIII szkoły podstawowej
oraz wyższych

 1 godzina lekcyjna (45 min.)

W wyniku lekcji uczeń:

- ❓ zna politykę i stosunek okupantów niemieckich do obywateli Polski, w tym szczególnie do ludności żydowskiej (represje i prześladowania, izolacja Żydów w gettach, obozy koncentracyjne i obozy masowej zagłady)
- ❓ dowiaduje się o funkcjonowaniu obozu przejściowego dla ludności żydowskiej w forcie i pozna losy więźniów na przykładzie historii rodziny Szul z Nowego Dworu.
- ❓ rozumie jaką wartość ma Archiwum Ringelbluma i znajdujące się w nim relacje Żydów dotyczące ich uwięzienia w forcie
- ❓ wie gdzie można znaleźć dodatkowe informacje o forcie (Internet, strona www Fundacji, FB, możliwość osobistego odwiedzenia fortu lub spacer wirtualny)

Metody:

- mini wykład/rozmowa nauczająca
- praca z materiałem audio-wizualnym: animacja o losach Żydów w forcie
- praca ze źródłem historycznym (relacje Żydów o ich pobycie w forcie)
- rozmowa nauczająca

Materiały źródłowe i środki dydaktyczne:

- Załącznik nr 1
materiały dla nauczyciela (fragment publikacji: Fort III w Pomiechówku. Krótki rys historyczny):
- Załącznik nr 2
link do animacji:
<https://youtu.be/iEu2KR8gTcE>
- Załącznik nr 3
materiały dla nauczyciela
nt. Archiwum Ringelbluma
- Załącznik nr 4
fragmenty publikacji Archiwum Ringelbluma. Konspiracyjne Archiwum Getta Warszawy, tom 13. Ostatnim etapem przesiedlenia jest śmierć. Pomiechówek, Chełmno nad Nerem, Treblinka T. 13

Przebieg zajęć:

- 1 Nauczyciel w formie mini wykładu wprowadza uczniów w temat zajęć, ogólnie wyjaśnia sytuację ludności żydowskiej pod okupacją niemiecką, okoliczności uwięzienia w forcie, losy uwięzionych na przykładzie historii rodziny Szul
10 min – (zał. nr 1)
- 2 Kolejnym elementem zajęć jest pokazanie uczniom animacji
3 min. (zał. nr 2)
- 3 Nauczyciel wyjaśnia, czym jest Archiwum Ringelbluma i jaką ma wartość
5 min. (zał. nr 3)
- 4 Nauczyciel wspólnie z uczniami odczytuje na głos fragmenty z publikacji Archiwum Ringelbluma
6 min. (zał. nr 4)
- 5 Rozmowa nt. sytuacji ludności żydowskiej w forcie, emocji jakie towarzyszyły ludziom w związku brakiem jedzenia, (lęk, niepewność losu, troska o dzieci), postawy osób znajdujących się na wolności (współczucie, chęć niesienia pomocy, organizowanie pomocy, wspieranie się nawzajem rodzin)
10 min. (zał. nr 4)

Nauczyciel podsumowuje zajęcia w formie zdań podsumowujących - 4 min.

- Na zajęciach dowiedziałem się, że...
- Na dzisiejszej lekcji szczególnie zaciekało mnie...
- Z dzisiejszych zajęć chciałbym zapamiętać...

Projekt dofinansowany ze środków
Ministerstwa Obrony Narodowej

FORT III POMIECHÓWEK OBÓZ DLA LUDNOŚCI ŻYDOWSKIEJ

Załącznik nr 3

Materiał:

<https://www.jhi.pl/oneg-szabat/pelna-edycja-archiwum-ringelbluma>

Podziemne Archiwum Getta Warszawy (Archiwum Ringelbluma) – utworzone jesienią 1940 r. dzięki inicjatywie dr. Emanuela Ringelbluma i przy udziale stworzonej przez niego konspiracyjnej organizacji „Oneg Szabat” – jest jednym z najważniejszych świadectw o zagładzie Żydów polskich, a przewodnikiem po nim jest Inwentarz. Nie jest to jednak typowy inwentarz archiwalny, ale raczej katalog dokumentów tworzących tę niezwykłą kolekcję historyczną złożoną z dwóch części.

Pierwsza została ukryta na terenie getta warszawskiego (w piwnicach szkoły Borochowa przy ul. Nowolipki 68) na przełomie lipca i sierpnia 1942 r., druga w tym samym miejscu na początku lutego w 1943 r.

W różnym czasie udało się odszukać zakopane archiwalia – we wrześniu 1946 r. odnaleziono część pierwszą, zaś na drugą natrafiono przypadkiem dopiero w grudniu 1950 r. Całe ocalone Archiwum zawiera kilka tysięcy dokumentów (rękopisów, druków, fotografii) liczących w sumie ponad 28 tys. kart. Duża część zgromadzonych w nim materiałów nie ma odpowiedników w innych zachowanych kolekcjach archiwalnych na świecie. Do źródeł unikatowych należy zaliczyć, np. zbiór relacji, kolekcję listów napływających do getta warszawskiego, opracowania przygotowane przez zespół „Oneg Szabat”, obszerny wybór druków konspiracyjnych z terenu getta warszawskiego, teksty utworów literackich powstałych podczas wojny, dokumenty pochodzenia prywatnego (spuścizny) itd. Archiwum Ringelbluma znajduje się w zbiorach Żydowskiego Instytutu Historycznego.

Opracował: Tadeusz Epsztein

Tom 13

Ostatnim etapem przesiedlenia jest śmierć: Pomiechówek, Chełmno nad Nerem, Treblinka

Tom składa się z dwóch oddzielnych części. Pierwsza dotyczy obozu przejściowego w Pomiechówku, druga – ośrodków zagłady w Chełmnie nad Nerem i w Treblince. Liczba ofiar Chełmna i Treblinki jest nieporównywalnie większa, niemniej członkowie „Oneg Szabat” poświęcili ofiarom Pomiechówka stosunkowo dużo uwagi. Latem 1941 r., gdy do getta warszawskiego przybyli świadkowie wydarzeń w tym obozie, ośrodki w Chełmnie i Treblince jeszcze nie istniały. Współpracownicy Ringelbluma nie dysponowali też zapewne bezpośrednimi relacjami o losach Żydów na terenach zajmowanych przez Niemców po rozpoczęciu wojny z ZSRR. Dlatego wstrząsające świadectwa

więźniów Pomiechówka musiały zrobić na ankierach „Oneg Szabat” ogromne wrażenie. Bezpośredni dostęp do całej grupy świadków zbrodni dał wyjątkową okazję do sporządzenia szczegółowego opisu wydarzeń. Sytuacja taka nie powtórzyła się już później. Świadectwa o głównych ośrodkach zagłady na ziemiach polskich były zbierane od pojedynczych uciekinierów lub docierały do Warszawy za pośrednictwem osób trzecich. Relacje byłych więźniów Pomiechówka, spisane przez Salomeę Ostrowską i sygnowane przez autorów, nie tylko dostarczają informacji o tym obozie przejściowym, ale pokazują też metody pracy grupy Ringelbluma.

Opracowały: Ewa Wiatr, Barbara Engelking, Alina Skibińska

Projekt dofinansowany ze środków
Ministerstwa Obrony Narodowej

FORT III POMIECHÓWEK OBÓZ DLA LUDNOŚCI ŻYDOWSKIEJ

Załącznik nr 4

Materiał:

<https://cbj.jhi.pl/documents/705737/0/>

Po 08.1941 r., Warszawa-getto. Abram Błaszka vel Blaszką, Relacja pt. „Wrażenia z pobytu w obozie koncentracyjnym w Pomiechówku”.

18 Obóz przejściowy w Pomiechówku [1]

W celach panowało milczenie. Każdy siedział zamyślony na swoim miejscu w gronie rodziny. Każdego trapiła ta sama myśl: co będzie dalej? Co zrobią z nami? Czy jeszcze wyjdziemy stąd żywi? ¹⁴ W takim nastroju mijały godziny za godziną. Głód zaczął dokuczać. Widoków na chleb nie było. Płacz dzieci, upominających się o chleb, dochodził z każdego kąta. Matki starały się uspokajać je wszelkimi sposobami ¹⁵, że niebawem nadejdzie chleb i kawa. Ale nic nie pomagało. Płacz i krzyki stale wzrastały. I wśród tego krzyku i lamentu wszedł do celi szturmista i oznajmił, że będzie... rewizja i wszyscy mają opuścić cele i wyjść na dwór.

III

Nazajutrz obudził się rano pogodny ¹⁸. Promienie słońca wdierały się przez kraty okienne i rozjaśniały nasze posępne twarze. Obudziłem się. Usiadłem na asfalcie i przyglądałem się widokom w celi. Ludzie leżeli pokotem na ziemi, ocierając się jeden o drugiego. Jedni chrapali jeszcze mocno, inni 19 znów gawędzili między sobą. Oczywiście, że tematem rozmów były: chleb i woda.

– Na pewno dadzą dzisiaj chleb – mówi jeden – chyba nie zamorzą nas w ciągu kilku dni głodem. Wiedzą przecież, że wśród nas są małe dzieci, które już cały dzień nic nie jadły, a dziecko długo głodować nie może.

U nich wszystko możliwe – odpowiada drugi – jeżeli chodzi o Żydów, nie znają oni litości, a przyprowadzili nas tutaj właśnie po to, żebyśmy z głodu [5] pozdychali.

/.../

Po południu przyjechała furą z chlebem. Pokroili go na drobne części i przygotowali wszystko do podziału ²². Wszystkich obozowiczów przegnali na jedną stronę i ustawili ich w „ogonku” przed domkiem na dziedzińcu, przeznaczony[m] na wachę. Ten, który ²³ otrzymał chleb, przeszedł na drugą stronę. Kilka osób pilnowało, żeby się nikt nie przekradł na tamtą stronę i, broń Boże, nie otrzymał po raz wtóry chleb. Połknęliśmy chleb szybko, a następnie zazdrościliśmy tym, którzy go jeszcze nie dostali. [6]

Po 16.08.1941, Warszawa-getto.

Salomea Ostrowska,

Opracowanie pt. „Obóz śmierci – Pomiechówek”.

Przebieg deportacji Żydów z Nowego Dworu Mazowieckiego i Płońska do fortu w Pomiechówku; warunki życia w obozie

Obóz śmierci – Pomiechówek 159

Pomoc zewnętrzna

Ludność okoliczna okazywała duże zainteresowanie zamkniętymi w obozie Żydami. Zarówno Żydzi, jak i Polacy. Już następnego dnia po przybyciu na miejsce ludzie przerculali bochenki chleba przez płot – opowiada Abram Błaszka. Szajndla Gutkowitz mówi, jak ludność polska gromadziła się za drutami z chlebem i wiśniami, ale władze nie dopuszczały do nich. Ci, którzy jeździli po wodę, też byli hojnie obdarowywani przez tamtejszych chłopów chlebem, mlekiem i czym kto mógł.

W drodze powrotnej z Pomiechówka gospodarze, którzy na podwodach mieli przewieźć Żydów do Ludwiszyna ¹⁶⁹ dawali wszystkim chleb, jaki [23] mieli ze sobą. Okoliczne miasta, zamieszkiwane jeszcze przez Żydów, przysyłały żywność furami. Z Płońska dwa razy w tygodniu – we wtorek i sobotę – przywożono prowianty.

Także Zakroczym przysyłał fure z żywnością.

Z Nowego Dworu rodziny dostarczały codziennie obiady swoim krewnym, a Judenrat kocioł zupy. Ci, którzy obiadów nie otrzymywali, kupowali sobie kartofle od jeżdżących po wodę, rozpalali ognisko na dziedzińcu i gotowali sobie zupę. Kuchenek tych było coraz więcej. Z czasem gotowano na nich kawę na handel, po to, by ją wymienić na chleb. W końcu kuchenki te zostały zabronione.

[24] Z Płońska przybywał prowiant suchy: chleb, chały a czasem miód.